

УДК 368.031.2

СВІТОВЕ СТРАХУВАННЯ І ЙОГО РОЛЬ В УКРАЇНСЬКОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ

Заволока Л.О., Місілюк Г.В., Лаптев І.О., Скачедуб В.А.
Дніпропетровський університет митної справи та фінансів

У статті досліджено основні методологічні положення і наукові засади, на яких були успішно побудовані страхові ринки країн Європи, США та Японії. Розглянуто сучасний стан страхового ринку України у порівнянні із названими країнами. Визначено структуру страхових ринків ЄС, США та Японії. Проаналізовано причини успішності закордонних ринків страхування. Авторами подані шляхи вдосконалення і реформування українського страхового ринку, що ґрунтуються на проведеному дослідженні.

Ключові слова: страхування в США, страхування в країнах ЄС, страхування в Японії, український страховий ринок, динаміка розвитку закордонного страхування, шляхи розвитку українського страхового ринку, розвиток страхування в Україні.

Постановка проблеми. Страховий ринок України являю собою надзвичайно привабливу галузь для іноземних інвесторів, але, незважаючи на це, існує цілий ряд негативних факторів, що не дають йому повноцінно розвиватися і, як наслідок, змушують інвесторів шукати інші варіанти. Головними негативними факторами є:

- стара нормативна база;
- недовіра страхувальників до ринку страхування в цілому;
- низька рентабельність окремих видів страхування;
- низька конкурентоздатність страхових компаній у порівнянні з комерційними банками щодо залучення вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб;
- недостатнє державне регулювання і контроль.

Всі ці фактори суттєво гальмують розвиток страхування в Україні, що призводить до двох наслідків: економічної неефективності та низького рівня заохочення соціальних потреб населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перехід України до ринкової економіки став саме тим фактором, що зробив розвиток кожного сегмента державної економічної структури можливим. Страхування у цьому комплексі займає одне з найважливіших місць. Наукове обґрунтування важливості страхування як соціальної послуги і джерела розвитку економіки слугує прямим твердженням актуальності цього сегменту для розвинених країн. Це твердження залишається справедливим як з теоретичного, так і з прак-

тичного боку. Корисними для дослідження виявилися праці таких науковців, як О. Ю. Шелест, А. А. Дудар, О. Б. Пономарьова. Разом з цим для дослідження були надзвичайно важливі статистичні дані, що дали змогу оцінити реальний рівень розвитку країн ЄС, США та Європи. Дані були отримані з сайтів державних установ і спеціальних організацій.

Проведена робота дала оцінку особливостям досліджуваних об'єктів тільки з теоретичного боку, практичній реалізації запропонованих рішень повинні передувати більш глибокі і диференційовані дослідження, що унеможливлять стандартні помилки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Через неправильне ставлення до страхового ринку та погану інформованість про нього, населення недооцінює соціальну і економічну роль страхування. Цю проблему можна пояснити відносно нещодавнім, у порівнянні із країнами ЄС, США та Японією, переходом до ринкової економіки. Для сприяння розвитку страхування необхідно сформулювати позитивне ставлення у населення до страхування ризиків, як фінансових, так і соціальних. Якщо вдосконалення страхового сектору не буде орієнтуватися на потреби населення, це унеможливить ефективне використання цього сектора послуг в країні.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення закордонного досвіду у сфері страхування, зокрема досвіду країн ЄС, США та Японії, задля пошуку шляхів покращення ситуації на

страховому ринку України. Дослідження дасть можливість більш глибоко оцінити стан страхового ринку України, порівнюючи його з об'єктами досліджень – закордонними ринками страхування, – і сформулювати конкретні пропозиції щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. *Страховий ринок країн Європейського Союзу* характеризується великим ступенем організованості та ефективності.

Головним органом у сфері європейського страхового бізнесу є організація «Європейське страхування» (Insurance Europe), що була заснована ще в 1953 році й до березня 2012 року була відома як Європейський страховий комітет. Ця організація об'єднує у собі 34 національні страхові та перестраховальні асоціації Європи, що в сукупному загалі надають усі різновиди страхових послуг. Головний офіс організації «Європейське страхування» знаходиться у Брюсселю, на її долю припадає 95% від усіх європейських премій [1].

У рамках організації «Європейське страхування» існують спеціалізовані секції:

- страхування життя (life);
- страхування «не життя» (non-life);
- медичне страхування;
- міжнародні відношення й перестраховання;
- взаємне страхування;
- економіка і фінанси;
- оподаткування;
- статистика;
- соціальні відношення та освіта.

Головною метою організації «Європейське Страхування» є представництво інтересів і координація діяльності усіх типів страхових та перестраховальних компаній. У процесі регулювання вона представляє спільні інтереси страховиків шляхом розробки, просування, захисту та лобіювання позицій галузі, спираючись на технічні дослідження та багаторічний досвід.

Організація «Європейське страхування» забезпечує правильне функціонування інфраструктури для обміну інформацією та досвідом між членами. Вона також відіграє допоміжну роль стосовно своїх членів і надає інформацію і рекомендації з питань, що становлять інтерес для європейського сектору страхування [9].

В цілому, ринок страхування вносить значний вклад в економічний зріст і розвиток Європи: це сприяє полегшенню проведення економічних операцій, забезпечує чинну передачу ризиків і відшкодування збитків, а також заохочує створення стабільних і ліквідних заощаджень, у тому числі й для забезпечення виплат пенсій. Європейські страхові компанії на кінець 2014-го отримали дохід понад 1180 млрд євро, забезпечили майже один мільйон робочих місць і інвестували 9200 млрд євро в економіку ЄС [2].

Варто зазначити, що такі умови розвитку дали можливість європейській

страховій галузі стати найбільшою в світі – її частка у світовому страховому ринку складає 32% [10].

Найкращих результатів європейський страховий ринок набув у 2014 році, цьому сприяли два важливі фактори, що зробили можливим подальший розвиток цієї галузі: остаточне введення єдиної валюти, що підвищило міцність Єврозони, і падіння цін на нафту, яке також сприяло розвитку торгівлі та побутового споживання.

Загалом, за період з 2005 по 2014 роки можна спостерігати стійке зростання страхового ринку Європи, яке продовжується і сьогодні. Організація «Європейське страхування» продовжує ефективно функціонувати, це сприяє розвитку усіх типів страхових та перестраховальних компаній, що входять у її склад (рис. 1).

Також слід зазначити велику привабливість європейського страхового ринку для інвесторів: у 2015 році в цю галузь було інвестовано 9800 млрд євро в облігаціях, акціях та інших активах (рис. 2).

Підсумовуючи сказане, можна зробити наступний висновок: організація «Європейське страхування» являє собою тверду основу для розвитку усіх страхових та перестраховальних компаній Європи. Певний рівень централізації у вирішенні питань, а також загальний взаємозв'язок усіх чинників сприяє підвищенню:

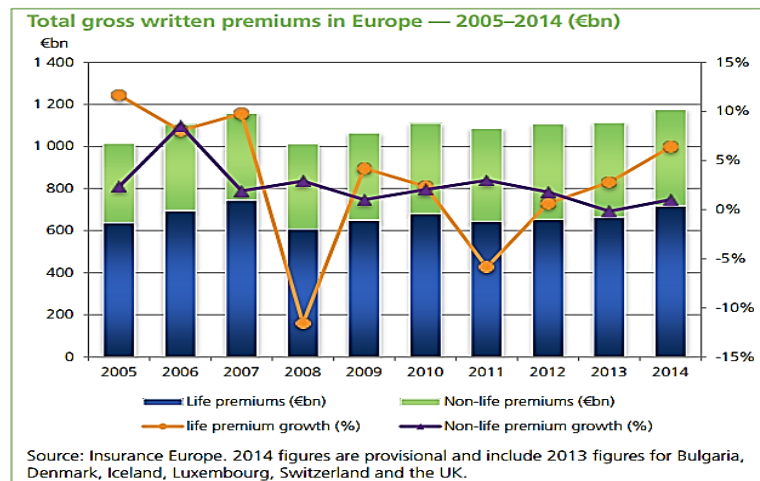

Рис. 1. Загальний обсяг валових страхових премій в Європі за 2005–2014 у млрд євро

Ресурс: <https://www.insuranceeurope.eu/>

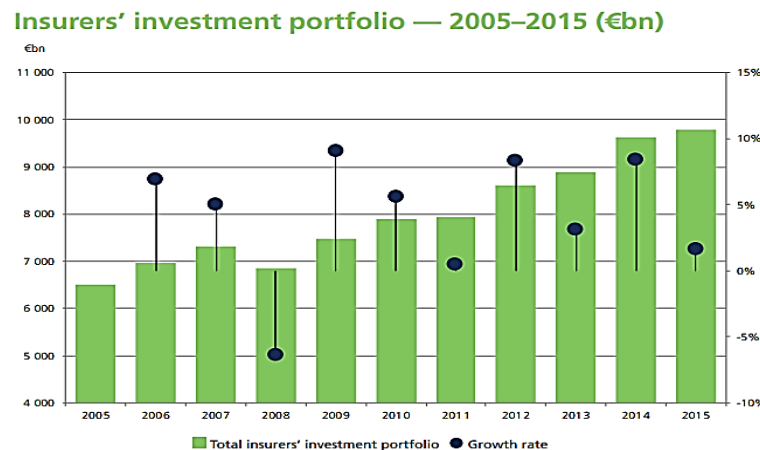

Рис. 2. інвестиційний портфель страховиків за 2005–2015 у млрд євро [10]

- стратегічного інтересу європейських страховиків;
- довіри до страховиків з боку населення;
- рівня професіоналізму компаній, діяльність яких підкріплюється багаторічним досвідом організації.

Європейський ринок страхування мусить стати для України прикладом стабільного розвитку за умов чіткого планування і жорсткого контролю з боку влади.

Страховий ринок США та його високий рівень розвитку характеризується деякими ключовими особливостями та характеристиками.

Одним з ключових факторів розвитку – є висока ступінь популяризації страхових послуг та довіри до відповідних страхових компаній, діяльність яких суворо регламентується державою. Страхова індустрія в США є найбільшою в світі за обсягом доходу. Починаючи з 2011 року, річний дохід галузі, відомий як страхові премії, перевищив позначку в \$1,2 трильйони доларів. Страхові премії показали помірні темпи зростання після падіння в 2009 році через фінансову кризу у якій промисловість потребувала реорганізації та перестраховування ризиків більшості виробничих процесів [3].

Показники по основним видам страхування за останні періоди можна побачити на схемі (рис. 3).

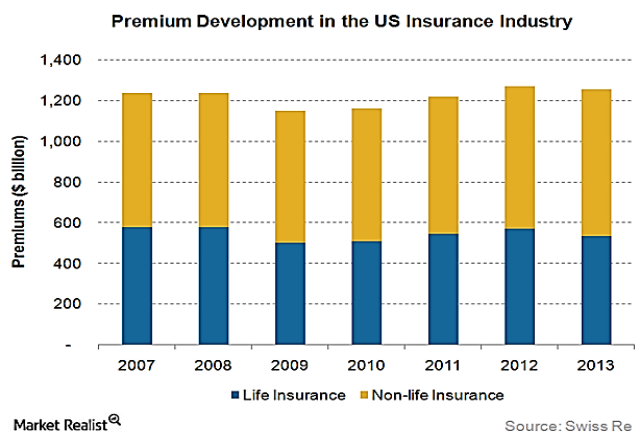

Рис. 3. Об'єм страхового ринку в США

Джерело: міжнародне аналітичне агентство Swiss Re (<http://www.swissre.com>)

Правове та державне регулювання впродовж останнього часу зазнає суттєвих змін саме у напрямку ще більшої бюрократизації та посилення державного регулювання. За останні два десятиліття були озвучені нові заклики до додаткового федерального регулювання страхових компаній, в тому числі Закон Грам Ліч Білла в 1999 році, закон про загальну систему національного страхування в 2006 році і закон про особливу форму захисту страхувальників в 2010 році.

У 2014 році Конгрес прийняв закон Додда-Франка «Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act», який деякі аналітики вважають найбільш радикальним переглядом фінансового регулювання з часів Великої депресії. Закон Додда-Франка має серйозні наслідки для страхової галузі. Цікавим фактом є те, що назву створило Федеральне страхове бюро (SIT) в Департаменті казначейства, яке так само підпадає під дію нового закону. Нова система контролю

уповноважена стежити за страховою галуззю і виявляти прогалини в державній регулюючій системі, і ставить надзвичайно жорсткі умови перед кожною страховою компанією. Закон Додда-Франка також встановлює створення спеціальної ради з нагляду за фінансовою стабільністю (FSOC), якій доручено контролювати ринки фінансових послуг, включаючи страхову галузь, для виявлення потенційних ризиків, а також забезпечувати фінансову та макроекономічну стабільність Сполучених Штатів.

Незважаючи на великий обсяг реалізації страхових послуг, США не досягає до першої десятки країн з точки зору щільності страхування, виміряних в якості премій, виплачуваних на душу населення по відношенню до страхування. Це може бути гарна новина, тому що це вказує на місце для зростання саме в цьому секторі економіки [4].

Слід зазначити, що страховий ринок в США є надзвичайно конкурентним, а страхова індустрія складається з деяких з найбільших гравців, які є лідерами не тільки в Сполучених Штатах, але й в усьому світі. Великі страхові компанії за ринковою капіталізацією включають AIG (AIG), MetLife (MET), Prudential Financial (PRU), і Allstate (ALL). У той час як MetLife (MET) і Prudential Financial (PRU) очолюють графік лідерства зі страхування життя і здоров'я страховиків з точки зору премій, концерни Liberty Mutual і Allstate (ALL) є одними з кращих гравців у сфері страхування від нещасних випадків.

Роль страхових компаній у США є надзвичайно високою, оскільки вони є важливою частиною сектора фінансових послуг. Ця галузь вносить близько 40% частини ВВП у сфері доходів фінансового сектору, фінансових інститутів і налічує понад 2 мільйони людей, які задіяні в цій галузі. Для фондового ринку страхові компанії також представляють значну цінність, оскільки включають частину індексу рейтингів S&P 500 і ETF (SPY). Фактично, близько 15 страхових компаній входять в індекс TOP 100-Ranked, що мають високу ступінь ліквідності і високо котируються на усіх фондових ринках не тільки в США, але й в світі (рис. 4).

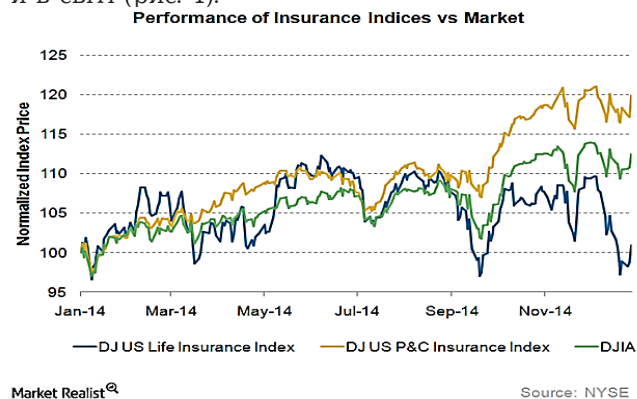

Рис. 4. Індексні показники страхових компаній та фондового ринку

Джерело: Біржа акцій в Нью-Йорку (<https://www.nyse.com>)

Отже, з ключових особливостей і найбільш вдалих рішень у сфері страхового ринку США можна виділити:

- високий рівень державного регулювання;

- високий ступінь довіри до іміджу гігантів страхового ринку;
- багаторічний досвід та висока конкуренція ключових гравців галузі на ринку;
- високий ступінь прив'язки страхових компаній до фондової біржі;
- гарну диверсифікацію за напрямками надання страхових послуг.

Страховий ринок Японії є другим у світі національним ринком у світі. Організація страхування в цій країні має ряд особливостей. Беручи до уваги те що левову частку страхових компаній займають компанії які займаються страхуванням життя, разом з відділеннями іноземних страхових компаній (всього 3) їх число становить 23. Саме велика частка іноземного володіння у японських страховиків становить 42% (США). Частки Великобританія, Франція, Німеччина становить менше 10% у кожній. Так сума страхових премій по страхуванню життя у 2015 році становила 1 356,3 трильйони ієн що на 634,6 трильйони ієн більше ніж у 2014 році (рис. 5) [6].

Причиною домінуючих позицій компаній є відсутність в Японії протягом довгого часу системи соціального страхування та забезпечення, в зв'язку з чим більшість населення було змушене користуватися послугами страхових компаній.

Це створює підстави до монополізації ринку страхових послуг. Однак це дає змогу страховим компаніям цієї країни займати найвищі місця у світовому рейтингу. Так чотири японських компанії входять до десятки найкращих страхових компаній світу.

Саме через збільшення кількості випадків страхування життя та великого відсотку настання страхових випадків, через стихійні лиха, у Японії також розвивається ринок перестраховання [8].

Однак навіть великі ризики настання страхового випадку не зменшують кількість договорів. Так за даними компанії Swiss Re кількість договорів по страхуванню життя у 2017 році збільшиться з 3% до 3,7%, це дає змогу визначити що ринок страхування життя у Японії розвивається дуже активно. У зв'язку з триваючим старінням населення і підвищенням ризику тривалості життя японські страховики поступово переорієнтовуються на медичне страхування літніх і пенсійне страхування.

Компанії страхування життя – найбільші власники акцій і облігації приватні компанії, а також державні корпорації. Вони грають активну роль в питаннях кредитування. В останні роки вони активно проникають на страховий ринок США, Канади та інших країн [7].

Щодо державного регулювання страхового бізнесу то держава переглядала Закон «Про страхування» кілька разів, останній раз – в 1996 р, в рамках загальної реформи страхування, заснованої на принципах:

- посилення конкурентоспроможності;
- підвищення ефективності за рахунок зменшення втручання держави в економіку;
- лібералізації страхового бізнесу;

- рівність і справедливість при проведенні страхової діяльності.

В рамках лібералізації була скасована так звана «конвойна система», жорстке тарифне регулювання в ризиковому страхуванні при якому уряд встановлював однакові темпи розвитку для всіх учасників ринку [8].

Однак разом з тим новий закон «Про страхування» передбачає подальшу регламентацію страхової справи, зокрема:

- ліцензування кожного виду страхування;
- введення інституту брокерів;
- встановлення рівня платоспроможності;
- необхідність створення страховиками гарантійних фондів (готівковий депозит або застава цінних паперів).

Однак навіть після лібералізації страхової діяльності зміна ставки за страховим договором у деяких випадках можлива лише при погодженні з державними органами. В основному ця країна робить упор на розвиток внутрішнього ринку. Він сильно розвинений і спеціалізується в основному на наступних напрямках:

- страхування життя;
- медичне страхування;
- страхування транспорту;
- страхування майна.

У висновку можна сказати що, індустрія страхування в Японії переживає перехідний період на тлі фінансової глобалізації та економічного підйому. Лібералізація страхових ринків, надання іноземним страховикам доступу на ринок призведуть до значної трансформації страхового простору.

В цілому структурні зміни на ринку буде мати подвійний ефект: в той час як збільшення ефективності наявних страхових продуктів і поява нових стимулюватиме інтерес споживача, то посилення конкуренції призведе до зростання страхових тарифів, що в свою чергу змушуватиме ці фірми закриватися.

Висновки і пропозиції. Європейський ринок страхування, як приклад цілісної і ефективної системи, в широкому розумінні являється орієнтиром для розвитку – довіра населення і обсяги прибутку європейських компаній говорять самі за себе. На нашу думку, українському ринку страхування треба прагнути до такого рівня централізації, який забезпечує всеєвропейська організація «Європейське страхування». Координація усіх гравців ринку забезпечить укра-

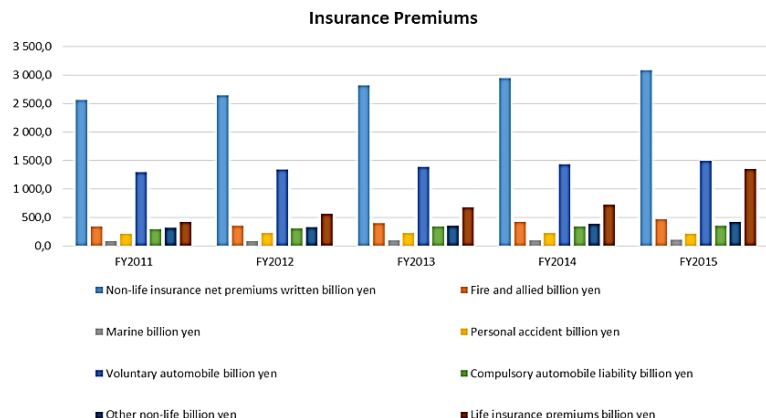

Рис. 5. Об'єм страхового ринку Японії

Джерело: <http://www.ms-ins.com>

їнським фірмам довіру зі сторони населення, а прозорість і стандартизованість послуг – збільшать кількість клієнтів. Такий варіант розвитку подій можливий тільки за умови чіткого правового сегменту – це породжує необхідність оновлення та реформування законів щодо регулювання страхового сектору.

Американський ринок страхування є прикладом надзвичайної та високоефективної системи, яка характеризується високим рівнем стабільності, популярності серед населення та ґрунтовним рівнем фінансового аналізу у всіх видах страхування. Ми вважаємо, що ключовими факторами успіху такої системи є саме багаторічний досвід розвитку страхової системи США, яка має найбільш точні та фундаментальні показники за кожною ставкою страхових ризиків. Отже, страхова компанія може надавати більший рівень страхового захисту за меншу плату, що і робить її не тільки конкурентоспроможною на фінансовому економічному ринку, але й надає можливість отримувати більший прибуток для подальшого дослідження та розвитку. Такий напрямок роботи зробить страхові компанії рентабельними у будь-якій країні світу, в тому числі і Україну.

Страховий ринок Японії на своєму прикладі дає нам зрозуміти, що регулювання з боку держави ставок за страховим договором дає змогу більш активно контролювати проблематичні сегменти цього ринку. Також з японського досвіду можливо побачити, що розвиток окремих ланок страхового ринку (страхування життя) дасть змогу більш відповідально підійти до налагодження його функціонування та створення для нього більш конкурентних функцій не тільки на внутрішньому ринку, а й надання йому мож-

ливості виходу на світовий ринок. Зокрема для України є актуальною проблема страхування життя, що дасть змогу громадянам України не перейматися при виході на пенсію про можливість нормального лікування, а також збільшити народжуваність та середній показник тривалості життя людей.

Отже, в першу чергу український страховий ринок потребує законодавчого реформування, яке забезпечить не тільки стабільність, але й надасть можливість страховим компаніям мати більш стабільні прибутки за рахунок прозорості та підвищення рівня довіри населення в цілому.

Наступним кроком має стати оптимізація усіх страхових процесів всередині страхових компаній. Тобто методологія диверсифікації ризиків та більш точне прогнозування процентних ставок для кожного конкретного страхового договору мають стати завданнями № 1. Це надає можливість не тільки запропонувати найнижчу ціну на ринку, але й дозволяє отримувати надприбутки, що є надзвичайно привабливим, як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів.

Не менш важливим напрямком розвитку для України залишається сегмент страхових договорів типу «страхування життя». Цей напрямок є дуже недооціненим саме на страховому ринку України, отже виникає можливість популяризації подібного роду договору з метою не тільки отримання прибутків, але й побудови довгострокових відносин страхових компаній з населенням, які за певну плату допоможуть простим громадянам не перейматися при виході на пенсію та забезпечать можливість нормального лікування, а також збільшать народжуваність та подовжать середній вік життя пересічного українця.

Список літератури:

1. «European Insurance – Key Facts» available at <http://www.insuranceeurope.eu/publications/statistics>
2. «European Insurance in Figures» available at <http://www.insuranceeurope.eu/publications/statistics>
3. Federal Insurance Office (2014) – Annual Report on the Insurance Industry // Washington, D.C.: U.S. Department of the Treasury, p. 45-56.
4. Berrington Craig (2016) // Federal Insurance Regulation Optional Federal Chartering Bills Come to the Big Top: The Substance and Politics of Act / – P. 15-17.
5. Beaver W., Landsman W. (2015) // Price Divergence from Fundamental Stocks and Bonds market – the value Relevance of Insurance leaders / Scientific collection ABR – P. 14.
6. The Toa Reinsurance Company, Limited, Japan's Insurance Market 2015.
7. «Japan Insurance» available at <http://www.economywatch.com/insurance/japan.html>
8. Definiton of «Insurance» – <http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Japan-INSURANCE.html>
9. Tia Technology (01 June 2012), Insurance Europe – Facts and Figures.
10. European Insurance – Key Facts, August 2016.
11. Шелест О., Дудар А., Пономарьова О. Сучасний стан ринку страхових послуг та перспективи його розвитку / О. Шелест, А. Дудар, О. Пономарьова // Економіка, фінанси, право: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. – 2015. – № 12/1. – С. 12-16.

Заволока Л.А., Мисилок Г.В., Лаптев И.А., Скачедуб В.А.

Университет таможенного дела и финансов

МИРОВОЕ СТРАХОВАНИЕ И ЕГО РОЛЬ В УКРАИНСКОМ СТРАХОВОМ РЫНКЕ

Аннотация

В статье исследованы основные методологические положения и научные принципы, на которых были успешно построены страховые рынки стран Европы, США и Японии. Рассмотрено современное положение страхового рынка Украины в сравнении с названными странами. Определена структура страховых рынков ЕС, США и Японии. Проанализированы причины успешности зарубежных рынков страхования. Авторами приведены пути усовершенствования и реформирования украинского страхового рынка, которые основываются на проведенном исследовании.

Ключевые слова: страхование в США, страхование в странах ЕС, страхование в Японии, украинский страховой рынок, динамика развития зарубежного рынка страхования, пути развития украинского страхового рынка, развитие страхования в Украине.

Zavoloka L.A., Misilyuk G.V., Laptiev I.A., Skachedub V.A.

University of Customs and Finance

WORLD INSURANCE AND ITS ROLE IN UKRAINIAN INSURANCE MARKET

Summary

The article explored the main methodological positions and scientific principles, on which the insurance markets of the countries of Europe, the USA and Japan were successfully built. The current situation of the insurance market of Ukraine is considered in comparison with the countries mentioned. The structure of the insurance markets of the EU, the USA and Japan determined. The reasons of success of foreign insurance markets are analyzed. The authors showed ways to improve and reform the Ukrainian insurance market, that are based on the conducted research.

Keywords: insurance in the US, insurance in the EU, insurance in Japan, the Ukrainian insurance market, the dynamics of the development of the foreign insurance market, the development of the Ukrainian insurance market, the development of insurance in Ukraine.